Ziemas miegs

Juŗa Bērziņa stāsts
Andras Otto ilustrācijas

Laikā, kad mēs, cilvēki, priecājamies par pēdējām, skaistajām atvasaras dienām, putni, dzīvnieki un vēl citi radījumi, kas iet, rāpo, lido vai lien pa mūsu zemes virsu, gatavojas garajai ziemai. Tiem uzaug biezāki kažoki. Daži veido savus pārtikas krājumus vai sagatavo alas un migas ziemas dienām. Vēl citi pamet aukstumu un salu, dodoties uz dienvidu zemēm.

Dzīvnieki, kas ziemu pavada dziļā, reizēm nesamaņai līdzīgā miegā, parasti sāk savu garo guļu novembrī un pamostas kaut kad nākamā gada marta beigās vai aprīļa sākumā.

Kādēļ daži dzīvnieki guļ ziemas miegu, kamēr citi dodas uz siltajām zemēm vai kaut kā iztiek tepat aukstumā? Lielākā tiesa ziemas miega

gulētāju ir veģetārieši, kas nevar ziemas laikā atrast pietiekami barības, bet kas var vārda tiešajā nozīmē pārēsties rudens mēnešos, kad ir pieejama ne tikai zāle, bet arī ogas, rieksti un sēklas. Daži no šiem gulētājiem pieēdas, līdz tiem ir grūti pat kustēties, un tad ieslīd dziļā miegā. Citi aizmieg, kad temperatūra nokrīt līdz 10° C (apmēram 50° F), pat ja mežos vai laukos pārtika vēl ir viegli pieejama.

Lāči lielāko gada daļu guļ, kur pagadās. Kaut kad septembrī tie sameklē sev migu un paliek tās tuvumā, kamēr kļūst stipri auksts. Kārtīgs lācis iztīra savu migu un sakārto to, bet nekārtīgie vienkārši saritinās krūmu biezoknī vai koku puduļu aizvēja pusē.

Ziemas miegu guļ lielākā daļa to dzīvnieku, kuri dzīvo alās un pazemes tuneļos.

Murkšķis, kas parasti sāk snaust pirmais, iekārtojas līdz 5 pēdām zem zemes vismaz piecās tīrās un kārtīgās istabiņās. Rudeņos, kad viņš ir labi uzbarojies, tas

ierāpo savā dzīvoklī, ar zemi aizbeŗ durvis un, pārlicis asti pār galvu, saritinās uz gaŗajiem ziemas mēnešiem.

Burunduks savas ziemas guļas laikā spēj pamosties un paēst. Viņa pazemes ejas un istabas ir piepildītas ar riekstiem, zīlēm un labības graudiņiem tā, ka tie iebirst burunduka ,,guļamistabā".

Aukstasiņu dzīvniekiem ķermeņa temperatūra ceļas un krītas vienlaikus ar āra temperatūru. Tāpēc čūskas, gliemeži, vardes, bruņurupuči un citi aukstasiņu dzīvnieki guļ

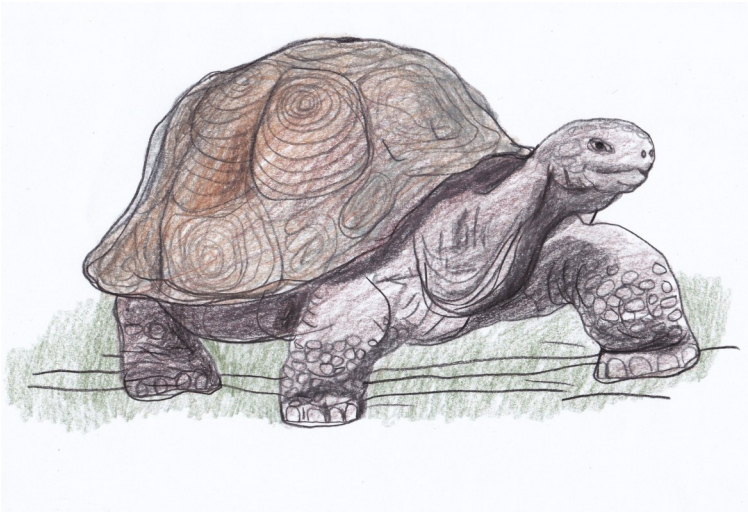

ziemas miegu, lai nenosaltu. Tāpat kā siltasiņu dzīvnieki, šie rāpuļi rudeņos uzbarojas, lai varētu ērti sagaidīt nākamo pavasari. Ir bruņurupuči, kas tādā veidā nonāk lielās grūtībās. Ja tie uzbarojas pārāk resni, tie vairs neietilpst savā čaulā. Tie var paslēpt galvu vai astes galu, bet ne abus galus reizē.

****

Kādus vēl dzīvniekus zini, kas guļ ziemas miegu?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Uzzīmē kādu no stāstā minētajiem dzīvniekiem guļam ziemas miegu!

Skolotāju / vecāku lapa

Virsraksts: Ziemas miegs
Autors: Juris Bērziņš
Ilustrators: Andra Otto

Līmenis
LIX: 40
Valodas līmenis: B1
Piemērotais vecums: 5.-8. klase

Galvenā tēma:
Ziemas miegs *hibernation*

Vārdu saraksts
Paplašinātais vārdu krājums

aizvējš	*shelter from the wind*
ala	*cave*
barība	*food*
biezoknis	*thicket*
čaula	*shell*
eja	*passage*
ērti	*comfortable*
gadīties	*to occur unplanned*
gliemezis	*snail*
grādi	*degrees*
guļa	*sleep*
iebirt	*to fall into*
kažoks	*fur coat*
labība	*grains*
miga	*burrow*
nekārtīgs	*messy*
nesamaņa	*unconsciousness*
nosalt	*to freeze to death*
pamest	*to abandon*
puduris	*clump*
radījums	*creature*
rāpot	*to crawl*
resns	*fat*
sals	*freezing weather*
saritināties	*to curl up*
snaust	*to nap*
temperatūra	*temperature*
tunelis	*tunnel*
zīle	*acorn*
zemes virsa	*the Earth's surface*

Izteicieni un termini

atvasara	*Indian summer*
aukstasiņu	*cold blooded*
burunduks	*chipmunk*
C vai F	*Celsius or Fahrenheit*
dienvidu zemes	*Southern lands*
murkšķis	*groundhog*
nonākt grūtībās	*to find oneself in difficulties*
pārtikas krājumi	*stores of food*
rāpulis	*reptile*
siltasiņu	*warm blooded*
uzbaroties	*to put on weight*
veģetārietis	*vegetarian*

Pārrunu jautājumi
Pārrunu jautājumi pirms lasīšanas
- Kas ir ziemas miegs? Pārrunāt, ko skolēni zina par dzīvniekiem, kas guļ ziemas miegu.
- Kāpēc tie guļ ziemas miegu?
- Pārrunāt vārdu savienojumu "ziemas miegs". No kādiem vārdiem tas sastāv, un ko tas nozīmē, kad tiek izmantots kā abu vārdu savienojums?

Pārrunu jautājumi pēc lasīšanas
- Uz tāfeles uzraksta rakstā minētos dzīvniekus. Skolēniem lūdz paskaidrot:
    - Kā katru dzīvnieku sauc?
    - Kāds dzīvnieks izskatās?
    - Kā dzīvnieks gatavojas ziemas miegam?
    - Kur dzīvnieks guļ?
- Kuri dzīvnieki ir siltasiņu dzīvnieki, un kuri ir aukstasiņu dzīvnieki?

Nodarbības stundā
1. Vārdu mācība: Skolēni izdomā un uzraksta uz tāfeles citus vārdu savienojumus, kuros izmanto vārdus 'ziema' un 'miegs', piemēram, 'ziema' + 'svētki'; 'nākt' + 'miegs'.
2. Izdomāt vēl citus vādus, ar kuriem var veidot vārdu savienojumus un salikteņus. Atgādināt skolēniem izmantot jau zināmo, lai noteiktu vārdu savienojumu un salikteņu nozīmi.
3. Izmantojot 5. uzdevuma attēlus, katram skolēnam izveido vārdu kartītes. Skolēni apgūst dzīvnieku nosaukumus. Tad vārdu kartītes izmanto kādai spēlei, piemēram:
    - Skolēns neskatoties izvēlas vienu kartīti un stāsta par tajā attēloto dzīvnieku.
    - Skolēns neskatoties izvēlas divas kartītes un izdomā un izstāsta, kas notiek, ja šie divi dzīvnieki satiekas.
    - Skolēni pēc kārtas izvēlas kartīti un katrs nelielā improvizācijā attēlo dzīvnieku, kas redzams uz tās.

- Skolēns izvēlas kartīti un raksturo uz tās redzamo dzīvnieku, nosaucot dažādas īpašības vai apzīmējumus.
- Skolēns izvēlas kartīti un raksturo uz tās redzamo dzīvnieku ar apzīmējumu, kas sākas ar to pašu skaņu, ar kuru sākas dzīvnieka nosaukums.

3. Salikteņu spēle - 2. uzdevums

Uzdevumi / Darba lapas

1. Vīriešu dzimtes lietvārdi vienskaitlī un daudzskaitlī - 1. uzdevums
2. Ziemas miega mājoklis - 3. uzdevums
3. Kā dzīvniekus sauc? - 5. uzdevums

Rakstu darbi

1. Meklē atbildes! - 4. uzdevums
2. Mācies par dzīvnieku! - 6. uzdevums

Dziesma

1. "Ziemas miegs" ar Dz. Rinkules-Zemzares vārdiem un A. Žilinska mūziku

Vīriešu dzimtes lietvārdi vienskaitlī un daudzskaitlī

Dots vīriešu dzimtes lietvārdu saraksts. Atdali lietvārda sakni un galotni, piemēram: radījum + s vai biezokn + is!

radījums _____ biezoknis _____

kažoks _____ lācis _____

grāds _____ tunelis _____

burunduks_____ gliemezis _____

laiks _____ veģetārietis _____

cilvēks _____ murkšķis _____

miegs _____ rāpulis _____

Lietvārdi ir vienskaitlī. Uzraksti tos daudzskaitlī!

-s galotnes **-is galotnes**

radījums _____ biezoknis _____

kažoks _____ lācis _____

grāds _____ tunelis _____

burunduks_____ gliemezis _____

laiks _____ veģetārietis_____

cilvēks _____ murkšķis _____

miegs _____ rāpulis _____

Uzmanīgi aplūko vārdus, ko uzrakstīji daudzskaitlī! Kā atšķiras pirmās slejas (-s galotnes) vārdi no otrās slejas (-is galotnes) vārdiem?

_____

_____

_____

Salikteņu spēle

Norādījumi skolotājam:
No ALA Pamata vārdu saraksta vai citiem stāstiem un uzdevumiem izvēlas aptuveni 20 salikteņus vai vārdu savienojumus, kas sastāv no diviem vārdiem. Katrai salikteņa vai vārdu savienojuma daļai pagatavo kartīti. Ir svarīgi izvēlēties vārdus, kurus var izmantot dažādās kombinācijās.

Daži piemēri:

pirmais + diena
piektais + diena
svēts + diena
rīts + diena
ik + diena
puse + diena
diena + dusa
diena + vidus
diena + nakts

jūra + mala
mežs + mala
ezers + mala

ziema + miegs
ziema + svētki
ziema + zābaki
ziema + mētelis

saule + riets
saule + lēkts
saule + stars

latvietis + valoda
latvietis + tauta
latvietis + tauta + dziesma

mazs + bērns
mazs + meita
vecs + vecāki

darbs + istaba
vanna + istaba

<u>Kā spēlēt:</u>

1. Kartītes sadala un sajauc.
2. Skolēniem izdala vienlīdzīgu skaitu kartīšu. Viņi viens otram kartītes nerāda.
3. Pēc kārtas katrs skolēns cenšas savietot kartītes, veidojot salikteni vai vārdu savienojumu.
4. Atrodot salikteni vai vārdu savienojumu, to veidojošās kartītes skolēns noliek sev priekšā uz galda. Ja no esošajām kartītēm nevar neko izveidot, skolēns lūdz citam skolēnam vēl vienu kartīti. Sava gājiena laikā drīkst lūgt tikai vienu kartīti vai izveidot no tām vienu salikteni vai vārdu savienojumu.
5. Spēle turpinās, līdz visas kartītes izmantotas.

6. Katrs skolēns beigās nolasa izveidotos salikteņus vai vārdu savienojumus. Pārējie nosaka, vai tie ir īsti, iespējami vai neīsti vārdi. Skolēns ar visvairāk īstajiem vai iespējamiem* salikteņiem ir uzvarētājs.

Otrs variants:

1. Kartītes ir iedalītas gan skolēniem, gan skolotājam.
2. Skolotājs vienu vārda daļu pieliek pie tāfeles.
3. Skolēni pēc kārtas kādu no savām kartītēm mēģina pievienot tāfeles kartītei, lai veidotos saliktenis vai vārdu savienojums. Katrs, kas izveido īstu vai iespējamu* vārdu, saņem punktu.

*"Iespējami" salikteņi ir tādi, ko pedagogs nav iedomājies vai kas netiek lietoti, taču ir loģiski iespējami un gramatiski pareizi.

Ziemas miega mājoklis

Iedomājies dzīvnieku, kas guļ ziemas miegu. Aizpildi tabulu par dzīvnieku un viņa mājokli un, izmantojot esošo informāciju, beigās uzzīmē zīmējumu!

Dzīvnieks:						
Dzīvnieka vārds:						
Dzīvnieka ģimenes locekļu skaits un vārdi:						
Mājokļa apraksts						
Telpa nr. 1: ___viesistaba; ___virtuve; ___guļamistaba; ___noliktava						
Šīs telpas apraksts pāris vārdos:						
Telpa nr. 2: ___viesistaba; ___virtuve; ___guļamistaba; ___noliktava						
Šīs telpas apraksts pāris vārdos:						
Telpa nr. 3: ___viesistaba; ___virtuve; ___guļamistaba; ___noliktava						
Šīs telpas apraksts pāris vārdos:						
Telpa nr. 4: ___viesistaba; ___virtuve; ___guļamistaba; ___noliktava						
Šīs telpas apraksts pāris vārdos:						

Lapas otrā pusē uzzīmē dzīvnieka mājokli!

Meklē atbildes!

Meklē atbildes stāstā! Atbildi uz jautājumiem pilnā teikumā!

1. Kas ir ziemas miegs? _____

   _____

2. Kas notiek ar dzīvnieku kažokiem, gatavojoties ziemas miegam?

   _____

   _____

3. Kas ir veģetārietis? _____

   _____

4. Ko veģetārietis ēd? _____

   _____

5. Kur ziemas miegu guļ kārtīgi lāči? _____

   _____

6. Kur ziemas miegu guļ nekārtīgi lāči? _____

   _____

7. Kāda ir murkšķa ala? _____

   _____

8. Ko burunduks liek savā alā? _____

   _____

9. Kas ir aukstasiņu dzīvnieks? _____

_____

10. Kādas grūtības var rasties bruņurupučiem, gatavojoties ziemas miegam?

_____

_____

Kā dzīvniekus sauc?

Ziemas miegu guļ dažādi dzīvnieki. Dots dzīvnieku saraksts. Izvēlies sarakstā dzīvnieka nosaukumu un ieraksti to zem pareizā attēla!

bruņurupucis	burunduks	čūska	ezis	gliemezis
murkšķis	sikspārnis	varde	lācis	

	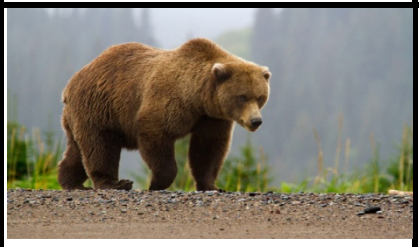	

Ziemas miegs

Dzidras Rinkules-Zemzares teksts
Arvīda Žilinska mūzika

Zaķēns mežā ezi sauc:
– Kur gan palicis mans draugs?
Sniegi snieg un puteņo!
Kā lai tagad atrod to?

Vāverīte kokā smej:
– Velti draugu meklēt ej!
Kamēr sals un kamēr sniegs,
Ezim mežā ziemas miegs.

Dziesmu var noklausīties *Youtube* Siguldas bērnu popgrupas *Zibsnis* izpildījumā:

https://www.youtube.com/watch?v=msQkqpphBoU

vai Kārļa Lāča aranžējumā Intara Busuļa izpildījumā:

https://www.youtube.com/watch?v=NuM_sdvkfm4